

Алексієвець О. М.,

Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ

ПРОСОДИЧНА АКТУАЛІЗАЦІЯ ТОЧКИ ЗОРУ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

У статті розглянуто деякі особливості просодичної актуалізації точки зору в англomовному політичному дискурсі. Також зацентовано увагу на впливовому потенціалі просодії мовлення.

Ключові слова: *просодична актуалізація, просодія, точка зору, англomовний дискурс, політичний дискурс.*

В статье рассматриваются некоторые особенности просодической актуализации точки зрения в англоязычном политическом дискурсе. Также акцентировано внимание на воздействующем потенциале просодии речи.

Ключевые слова: *просодическая актуализация, просодия, точка зрения, англоязычный дискурс, политический дискурс.*

The paper presents certain peculiarities of the point of view prosodic actualisation in English political discourse. The emphasis is on the influential potential of prosody.

Keywords: *prosodic actualisation, prosody, point of view, English discourse, political discourse.*

Розбудова Української держави в геополітичних умовах ХХІ ст. ставить перед науковцями нові виклики, що потребують вироблення сучасних підходів для адекватного тлумачення досліджуваних явищ. Переорієнтація лінгвістики з проблем вивчення системи мови на студіювання особливостей її функціонування в процесі комунікації спонукає до розв'язання завдань назрілих комунікативних дій. За цих обставин поглиблене студіювання політичного дискурсу пояснюється вимогами лінгвістичної науки, для якої важливими є реальні сфери функціонування мови, з одного боку, та соціально-політичними процесами й існуючим суспільним запитом осягнення сутності політичної комунікації, з іншого. Тому виникла настійна необхідність в оцінці особливостей презентації точки зору, притаманної суспільно-політичній сфері, й, зокрема, виняткового значення набуло вивчення питань, пов'язаних з участю просодичних засобів у процесі її обґрунтування з метою переконання аудиторії у її правильності.

Інтерес лінгвістів до політичного дискурсу останнім часом викликаний і тим, що у ньому можна спостерігати реалізацію когнітивних установок, відображення особистості промовця, його соціально-побутову, культурну і політичну орієнтацію тощо. А формулювання і вираження точки зору з ключових питань суспільно-політичного та культурного життя, а також уміння обґрунтовувати й доводити власну позицію є важливими рисами людини. Потреба у доведенні правоти своєї точки зору виступає однією з діяльнісно-комунікативних потреб мовної особистості в цілому [4, с. 212] і політика, зокрема.

Аналіз спеціальної літератури [1; 12 та ін.], а також власні спостереження дозволяють стверджувати, що точка зору – продукт мисленнєво-комунікативної діяльності людини, що є завершеним цілим і спирається на набуті раніше перцептивний і когнітивний досвід, віру, переконання тощо і визначає світосприйняття, категоризацію, оцінку сукупності сприйнятих зовнішніх вражень та внутрішніх відчуттів, а також певною мірою сам процес перцепції. Це не просто висловлення, а дискурс, презентований у тих чи інших комунікативно-прагматичних обставинах. Створюючи повідомлення-висловлення точки зору, мовець наповнює його змістом. При цьому відбувається його суб'єктивізація, на яку впливає рівень інтелекту, особливості характеру, менталітету. Людина може донести точку зору так, як їй дозволяє це реалізувати рівень знання, досвіду, компетентності, тобто настільки, наскільки дозволяють здійснити це її можливості. Презентація точки зору політика становить когнітивний процес, спрямований на переформатування знань з урахуванням результатів орієнтування на цільову аудиторію, і результат репрезентації цих знань.

У контексті заявленої проблеми зауважимо, що політичний дискурс розглядається як публічний дискурс, що базується на політичній картині світу, спрямований на її формування, зміну, використання для спонукання людей до тієї чи іншої громадської діяльності [5, с. 16]. Царина його функціонування зумовлена сферою політики, він характеризується специфічним набором ситуацій спілкування, типовими моделями мовленнєвої поведінки, певною тематикою, набором інтенцій та мовленнєвих стратегій, особливими лексико-синтаксичними та фонетичними маркерами. Основною функцією політичного дискурсу, як зазначає О. Шейгал [13, с. 34], є використання його як інструмента державної влади, тобто боротьба за владу, здобуття влади, її збереження, здійснення, зміцнення чи перерозподіл. Зазначена глобальна функція політичного дискурсу реалізується завдяки: інформуванню (процес поширення інформації про стан справ у суспільстві); впливу та переконуванню (процес донесення політичними діячами, владними інститутами своїх поглядів, точок зору, певної інформації, який супроводжується аргументованим доведенням їхньої справедливості й значущості для населення) і маніпулюванню (процес нав'язування поглядів, думок, точок зору, які адресант вважає наперед неправдивими, але вигідними для себе).

За способом стратегічного оформлення політичний дискурс є аргументативним, у якому мовленнєвий вплив здійснюється через оптимізуючу процедуру одночасної активації раціональних та ірраціональних структур людської свідомості [6, с. 5]. Політична аргументація – це і форма здійснення політики, і поєднання громадської й мовленнєвої дій [15].

Завдяки просодії, що слугує свідомим та навмисним знаряддям впливу, реалізуються ораторські інтенції донесення до слухача думки виступаючого, бажання переконати та завоювати аудиторію і навіть створюється

певний імідж комуніканта. При цьому характерно, що за допомогою специфічного застосування просодичних компонентів не тільки здійснюється виділення ключових моментів та створюється смисловий розподіл тексту, а й досягається перлокутивний ефект, реалізований засобами інтонації [7, с. 113; 10, с. 268-270; 14, с. 224]. Серед особливостей варіювань просодичних компонентів, що впливають на досягнення перлокутивного ефекту [3], можна назвати прискорення й сповільнення темпу; послаблення і посилення інтенсивності висловлень; частотну акцентуацію; контрастні перепади мелодійного рисунку; створення нерівномірного мелодійного контуру; вживання емфатичних пауз тощо.

Зауважимо, що просодія у взаємодії з лексико-синтаксичними засобами відіграє ключову роль в реалізації точки зору в політичному дискурсі, а також виступає маркером характеру взаємовідносин політика з аудиторією, соціокультурного контексту й національно-специфічних особливостей англійського політичного дискурсу. Ефективні оратори володіють особливим репертуаром риторичних, в тому числі просодичних, засобів, спрямованих на забезпечення впливу на аудиторію.

Окрім цього, як свідчать дослідження [11, с. 12-13], маркуючи домінуюче положення тези, що виражає точку зору промовця, і підкреслюючи підпорядковане положення аргументу, що містить інформацію фонову, просодія забезпечує реалізацію риторичної аргументації в озвученому тексті, джерелом якої виступає просодичний контраст. Таким чином, підвищується й ефективність озвученого тексту, і впливовий потенціал риторичного дискурсу.

На просодичному рівні домінуюче положення точки зору на фоні її обґрунтування прослідковується за контрастним розширенням тонального діапазону, підвищенням тонального рівня, збільшенням гучності й сповільненням швидкості мовлення. Контраст, що сигналізує про домінуюче положення точки зору може створюватися і завдяки одному просодичному параметру, і всьому комплексу просодичних засобів.

В англійському мовленні просодичними засобами реалізації емоційного впливу виступають розширення тонального діапазону, сповільнення темпу та збільшення гучності, використання високих спадних тонів, довгих та наддовгих синтаксичних пауз, емфатичних пауз [11, с. 330]. Значне функціональне навантаження несуть просодичні контрасти, будучи одним із засобів виразності вони забезпечують логіко-композиційне, інтелектуальне членування тексту. Просодичний контраст може використовуватися ораторами як засіб встановлення контакту: різка зміна гучності і тонального діапазону привертають увагу слухачів [7, с. 146-147; 11, с. 338-339]. Крім цього, доведено [2, с. 12], що раціонально впливова інформація у політичному дискурсі оформлюється за допомогою сповільненого темпу, децентралізованого наголосу, високих динамічних показників, значних висотних показників, прагматичних пауз перед тематичними й рематичними піками; для емоційно впливових висловлень характерні прискорений темп, централізований наголос, високі висотні та відносно високі динамічні показники. Також за результатами низки експериментально-фонетичних розвідок [3; 7 та ін.] встановлено, що варіативність тональних рівнів є ефективним просодичним засобом та дієвим чинником мовленнєвого впливу. Спадний або висхідно-спадний тони викликають довіру адресата і його переконання в істинності обговорюваних положень.

Опрацювання результатів попереднього перцептивно-фонетичного дослідження зразків політичного дискурсу з метою встановлення ролі просодії в актуалізації точки зору показало, що темпоральні, мелодійні й частотні характеристики здатні оптимізувати мовленнєвий вплив, властивий процесу аргументування точки зору в англійському політичному дискурсі.

Відзначимо, типовим маркером вираження точки зору є членування на короткі синтагми, що реалізується з підвищенням гучності та швидкості вимовляння. Спостерігається регулярне вживання емфатичних пауз, яке супроводжується виділенням кожного елемента висловлення високим чи низьким спадним тоном.

Запропонований нижче приклад ілюструє гармонійну взаємодію високих спадних тонів, чіткого ритму, високої гучності, подрібненого поділу висловлення на синтагми, акцентного виділення важливих частин висловлення, емфатичних пауз задля вираження точки зору Барака Обами щодо єдності Сполучених Штатів Америки, народу та його майбутнього:

We are, and forever will be, the United States of America [16].

Окрім цього, така просодична організація точки зору слугує і засобом реалізації стратегії позитивної презентації вдруге обраного Президента, чий виступ відзначається як авторський, відмінний від загальноприйнятих манер спілкування (див.: [9, с. 200]). Завдяки комплексу просодичних засобів забезпечується енергійне звучання, що створює відчуття рішучого настрою, сприяє формуванню образу сильної, впевненої у собі особистості.

Різноманітність і доцільне варіювання просодичного репертуару підвищує ступінь впливовості, а також збагачує загальну ефективність мовлення. Результативність презентації точки зору досягається не тільки через характер структури, специфіку використання мовних, значною мірою просодичних засобів. Бажаний ефект мовленнєвого впливу проявляється у зміні індивідуальної свідомості, образу світу реципієнта, у досягненні визначеної мети. Важливу роль у її досягненні відіграє раціональне використання усіх просодичних компонентів сучасного англійського мовлення.

Розробляючи проблеми оптимізації мовленнєвого впливу, Р. Потапова [8, с. 312] вказує, що сукупність просодичних засобів при вирішенні зазначеного питання, охоплює мелодійний діапазон, мелодійні інтервали, ступінь мелодійної порізаності, темп, паузацію, силовий (енергетичний) діапазон, локалізацію ділянок виділеності. Усі ці фонетичні засоби знаходяться у комбінаторному співвідношенні. Причому оптимізація мовленнєвого впливу може бути досягнута використанням і максимальних, і мінімальних показників. Комбінаторика того й іншого сприяє підвищенню ступеня мовленнєвого впливу.

Також треба відзначити, що висловлення можуть бути зрозумілі й декодовані тільки за умови розгляду їх у контексті певної ситуації, коли розуміємо основні умови й правила соціальної та мовної гри, співвідносимо їх з певною культурою та ідеологією.

Таким чином, презентація точки зору у політичному дискурсі як одному з найскладніших видів мовленнєвої діяльності людини вимагає комплексного підходу з використанням новітніх методів аналізу для врахування усіх комунікативно-когнітивних стратегій. А коректний вибір просодичних засобів та їх варіантних реалізацій слугуватиме оптимізації впливу на аудиторію у процесі розвитку суспільних відносин.

Література:

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [монографія] / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.
2. Беличенко Л. Г. Роль и место просодии в системе средств речевого воздействия (экспериментально-фонетическое исследование на материале английских публицистических текстов политического характера) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.01 / Л. Г. Беличенко. – М., 1990. – 16 с.
3. Калита А. А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлення : [монографія] / А. А. Калита. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. – 320 с.
4. Караулов Ю. Н. Русский язык и языковая личность / Караулов Юрий Николаевич. – Изд. 7-е. – М. : Издательство ЛКИ, 2010. – 264 с.
5. Павлова Е. К. Политический дискурс в глобальном коммуникативном пространстве (на материале английских и русских текстов) : автореф. дисс. на соискание уч. степени д-ра филол. наук : спец. 10.02.20 "Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание" / Е. К. Павлова. – М., 2010. – 45 с.
6. Петрухина О. П. Аргументативные стратегии британского политика (на примере языковой личности премьер-министра Т. Блэра): дисс. ... кандидата филол. наук : 10.02.04 / Петрухина Оксана Петровна. – Абакан, 2008. – 200 с.
7. Постникова Л. В. Просодия политического дискурса в британской и американской лингвокультурах / Постникова Лариса Вячеславовна. – М. : Книжный дом "ЛИБРОКОМ", 2011. – 200 с.
8. Потапова Р. К. Речевая коммуникация : От звука к высказыванию / Потапова Р. К., Потапов В. В. – М. : Языки славянских культур, 2012. – 464 с. – (Studia philologica).
9. Серякова И. И. Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках : [монография] / И. И. Серякова. – К. : Изд. центр КНЛУ, 2012. – 280 с.
10. Стеріополо О. І. Перлокутивний ефект просодії мовлення / О. І. Стеріополо // Актуальні проблеми романо-германської філології в Україні та Болонський процес : Матеріали міжнар. наук. конф. (24–25 листопада 2004 року). – Чернівці : Рута, 2004. – С. 268-270.
11. Фрейдина Е. Л. Риторическая функция просодии (на материале британской академической речи) : дисс. доктора филол. наук : 10.02.04 / Фрейдина Елена Леонидовна. – М., 2005. – 407 с.
12. Цацура Е. А. Аспекты идеологических точек зрения в англо-американском массмедийном дискурсе: дисс.... кандидата филол. наук : 10.02.04 / Цацура Елена Александровна. – Иркутск, 2008. – 242 с.
13. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса : [монография] / Елена Иосифовна Шейгал. – М. : ИТДГК "Тнозис", 2004. – 326 с.
14. Штакіна Л. Тональні конфігурації логіко-сміслової динаміки дискурсу / Людмила Штакіна // Наукові записки. – Випуск 96 (2). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2011. – С. 223-228.
15. Юдина Т. В. Дискурсивное пространство политической речи // Т. В. Юдина / Актуальные проблемы теории коммуникации. – СПб. – Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 172-185.
16. Barack Obama's Victory Speech 2012 (Full Video) [Електронний ресурс] / Barack Obama. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=416oyZmugEc>